

29 / LÉTO 2019

ČTVRTLETNÍK PRO ROZVOJ
ČESKÉ FILANTROPIE

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART
OF GIVING

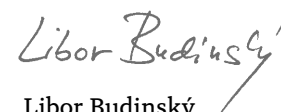

ŽIVOT V DOBĚ
KLIMATICKÝCH ZMĚN
ZACHRAŇ ČESKO! ZASAĎ STROM!

↓ EDITORIAL

Vážení a milí čtenáři,
s laskavým svolením mistra Shakespeara a jeho dvorního tragéda Hamleta si trochu pohrajeme s jejich klíčovou tezí. Být, či nebýt... globální? Ano, to je, oč tu běží. Má být českému filantropovi bližší domácí košilka, nebo světový kabát? Máme se více starat o brazilské pralesy, nebo o zničené lesy na Vysočině? Na jednu stranu patříme k bohatému Západu, na stranu druhou v této lepší společnosti patříme k těm chudým příbuzným. Takže kam posílat peníze? Do Afriky, nebo do Karviné? Ano, ano, skuhráme, jaké máme sucho, ale každý druhý dům na venkově má bazén napouštěný pitnou vodou. A že by u nás někdo umíral žízní? To nám zatím našťěstí nehrozí. Kam tedy máme obrátit svou pomoc? Za humna? Nebo na druhý konec světa? Rozhodnutí je na vás. My jsme se v tomto vydání Umění darovat zaměřili na Česko a jeho ekologické problémy. Pojdme si zachránit republiku! Kolik dáte? Stovku? Tisícovku? Nebo ještě víc? A kam to poslat? Pradědové a pratetičky se skládali na Národní divadlo. My teď musíme zachránit naše lesy a studny. Pojdme přestat plýtvat a poučit se ze skromnosti a pokory, v níž žili naši předkové. Ostatně za pár let uplynou dvě století od chvíle, kdy na prknech Stavovského divadla slepý houslista Mareš zazpíval píseň Kde domov můj. „A to je ta krásná země, země česká, domov můj...“ Tahle slova nám vytanula na mysli, když jsme přijeli na Vysočinu udělat reportáž o kůrovcové kalamitě. A bylo nám do breku, neboť místo krásné země nás čekala krajina po bitvě. Po prohrané bitvě. A mnoho optimismu nepřinesl ani rozhovor s rektorem České zemědělské univerzity o vysychání spodních vod a pozvolném nástupu sucha. Už není možné věřit, že je příroda všemocná a že se z toho náš zemský ráj zase nějak vyliže. Už nestačí jenom držet palce.

Musíte se přidat. Pomozte!

Libor Budinský
šéfredaktor

Jiří Bárta
ředitel Nadace Via

DARUJTE PRAMEN!

Česko zažívá sucho, ale žízeň zatím nikdo nemá. Naopak deset procent obyvatel planety žije trvale bez pitné vody. Právě na toto téma se zaměřuje **společnost charity: water**, která se snaží zajistit vodu pro obyvatele rozvojových zemí a buduje studny v Etiopii, Rwandě a dalších státech subsaharské Afriky. Celkem už vyhloubila 38 tisíc studní. Pokud věnujete třicet dolarů, zajistíte pitnou vodu pro jednu osobu.

Stačilo, aby plameny vydržely plápolat ještě o půl hodiny déle a **slavnou pařížskou katedrálu** by už nikdo nezachránil. Přesto je poškození katastrofální a vyžádá si mnohaleté opravy, které spolknou stovky milionů eur. Nicméně zástupci bohatých francouzských rodin bezprostředně po požáru přislíbili vysoké částky. Módní magnát François-Henri Pinault přispěje částkou 100 milionů eur, představitel koncernu luxusních značek LVMH Bernard Arnault slíbil 200 milionů eur.

A kdo vás učí? Přece paní prezidentová! Manželka francouzského prezidenta je bývalá učitelka s aprobací francouzského jazyka a literatury, své práce se však před lety vzdala kvůli manželově kariéře. Teď je iniciátorkou speciálního projektu dvou škol zaměřených na vzdělávání dospělých. Školy začnou fungovat od září a Brigitte Macronová v nich bude osobně učit dvakrát měsíčně. Velkou výhodou je také to, že „studenti“ nebudou platit žádné školné, ale naopak budou dostávat sociální stipendium ve výši minimální mzdy.

Vedle fotbalových bodů se **Borussia Dortmund**, přední klub německé Bundesligy, věnuje boji proti antisemitismu. Proto darovala izraelskému památníku obětí a hrdinů holokaustu milion euro. Jad vašem je použije při přípravě nové výstavy věnované holokaustu. Borussia Dortmund se boji proti antisemitismu věnuje dlouhodobě, pořádá edukační programy a organizuje návštěvy nacistických vyhlazovacích táborů, aby mladí fanoušci klubu poznali temnou stránku poměrně nedávné německé historie.

V africké Ghaně **startuje unikátní projekt**, v jehož rámci budou léky dopravovat drony. Kalifornský start-up Zipline zde nasadí 30 dronů, které každý den vykonají až 600 letů. Celkově by měly zásobovat dva tisíce středisek na těžko přístupném venkově a zajistit péči pro 12 milionů lidí. Jedním z významných donátorů, kteří podpořili tento projekt, je Nadace Billa a Melindy Gatesových.

Pavla Klečková a Manu Chilaud z Ostravy sestavili unikátní **domov pro bezdomovce**. Je vyroben z recyklovatelné polyetylenové pěny, je nehořlavý a skládací. A navíc vyjde na „pouhých“ pět tisíc korun, přestože v něm může být až o dvacet stupňů tepleji, než venku. Přístřešek zvaný Iglou se totiž zahřívá tělesným teplem, které se uvnitř udrží díky termální izolaci. O převratnou novinku už projevil zájem radnice z mnoha evropských zemí.

K PRODUKCI 1 KILOGRAMU HOVĚZÍHO JE TŘEBA NAKRMIT KRÁVY ČI BÝKY 18 KILOGRAMY BÍLKOVIN. TO JE HANEBNÉ PLÝTVÁNÍ JÍDLEM VE SVĚTĚ, V NĚMŽ KAŽDÝ DEN ZEMŘOU TISÍCE LIDÍ NA PODVÝŽIVU.

Americký popularizátor fermentace potravin Sandor Ellix Katz ve své knize „Síla přírodní fermentace“.

Zdroj: www.techcrunch.com, www.charitywater.org, BBC, www.aktualne.cz, www.milliondollarvegan.cz, CNN, www.startupjobs.cz

DOSTATEK VODY UŽ NEBUDE SAMOZŘEJMOST

TEXT: LUCIE SOŠKOVÁ, FOTO: ARCHIV ČZU

O současném stavu naší krajiny, vyhlídkách, co nás čeká, a možnostech adaptace na klimatickou změnu jsme hovořili s rektorem České zemědělské univerzity Petrem Skleničkou.

Jste optimista, nebo pesimista?

Jak bude Česko vypadat za deset let?

Jsem realista. V tomto momentě, kdy sledujeme trendy, které jsou záležitostí posledních 150 let, je zřejmé, že se bude nadále oteplovat a dojde i k jinému rozdělení srážek. Česká republika postupně získá charakter subtropů. Pokud během nastávajících let zažijeme to, co se odehrálo v letech 2015 a 2018, je šance se adaptovat mnohem rychleji, než kdyby byl nástup subtropického klimatu plíživější.

Moje generace vyrůstala v době, kdy bylo vody dost a pamatují si i poměrně deštivá léta. Kdy se situace změnila?

Pokud jde o vodu a nedostatek srážek, to se mění velmi výrazně především v poslední dekádě. Na rozdíl od průměrné teploty, která se setrvale zvyšuje v posledních 150 letech. Obávám se zejména jedné věci. A to synergie faktorů, které oteplování a změnu srážek v posledních letech ovlivňují. Nevíme, co všechno a jak moc ovlivní třeba zvýšení teploty vody v oceánech, změny hlavních oceánských proudů a další jevy, se kterými jsme nově konfrontováni. Roztáčí se tak velmi nebezpečná spirála. Zanedbáním

adaptace na klimatickou změnu a nedostatečným omezováním skleníkových plynů můžeme tuto spirálu dále zrychlovat. Analyzovat vše je velmi složité, máme pouze jednotlivosti. Nicméně můžeme se připravovat v rámci předběžné opatrnosti. Víme, jaké kroky v krajině dělat, abychom se adaptovali. Jsou to ale opatření, která bolí, protože nás stojí peníze a znamenají změnu dosavadního životního stylu.

Dlouholeté výkyvy teplot byly v historii poměrně běžné, v 17. století přišlo výrazné ochlazení, kvůli kterému zmizely z Čech třeba vinice. Nemůže se to v horizontu několika let zase obrátit?

V horizontu několika dekád či staletí to možné samozřejmě je. Klimatické změny se objevují v cyklech. To, že se situace může časem změnit, samozřejmě ale neznamená, že bychom na změny nyní neměli nijak reagovat. Nehledě na to, že my nechceme v krajině instalovat něco, co by tam jakkoli překáželo. Naopak jde o principy, které dají krajinu do pořádku, bude tak z mnoha hledisek zdravější. Kromě vlivu na vodní režim tím pozitivně ovlivníme biodiverzitu, i z estetického hlediska bude krajina přívětivější.

Lze tedy předpokládat, že výrazná změna přichází a nás čeká subtropické klima? V jakém časovém horizontu?

Při současném tempu změn bych horizont viděl kolem roku 2050. Máme šanci toto tempo zpomalit. V poslední době se objevují nové trendy v politice, města, ale i celé země vyhláší stavy nouze. Je jen otázkou, čím se tato stanoviska naplní. Nicméně na lidi to bude mít dopad, jsou to voliči, a budou tak stále častěji volit s ohledem na to, jak se volení zástupci budou k této problematice stavět. Vypadá to, že mladá generace to dnes vidí v širších souvislostech a reálněji.

Jak vážná je současná situace a jaké kroky je třeba co nejdříve udělat?

Situace je určitě vážná. V ČR přibývají obce, kde vysychají nejen studně, ale i centrální zdroje pitné vody. Odborníci

Problém vysychání české krajiny je vážný. A bude nás stát velké peníze. Podle profesora Petra Skleničky, který je koordinátorem Centra pro vodu, půdu a krajinu, je třeba investovat v horizontu dvaceti let až 400 miliard korun.

nás varují, že se snižují zásoby podzemní vody. Vidíme, co se děje v lesích. Musíme okamžitě reagovat a připravit změny v legislativě, možná i v ústavě. Hovoří se o ústavní ochraně vody, možná i půdy. Je nutné průběžně přenastavit podmínky vyplácení dotací zemědělcům a lesníkům tak, aby na dotace dosáhli ti, kteří hospodaří správně. To znamená platit do budoucna méně za produkci, ale více za mimoprodukční funkce krajiny. V současné době je výrazný rozdíl mezi tempem klimatické změny a naší adaptace, nůžky se stále rozvírají. Budeme si muset postupně zvyknout, že dostatek pitné vody není samozřejmostí, to bude asi nejtěžší.

Mluvíte hodně o tom, že je třeba vrátit vodu zpátky do krajiny a také ji tam udržet. Kolik chybí rybníků? Proč zmizely a jak je nahradit?

Odhadujeme, že chybí přibližně 40 až 60 tisíc vodních nádrží. Do systému patří i přehrady, nicméně nyní musíme klást důraz na dostatečnou a relativně pravidelnou síť menších a středních nádrží. Je třeba zachytávat vodu co nejbližší místu, kde spadne, pak bude její další využití energeticky a logisticky nejjednodušší. Rybníky zmizely, protože skončila doba, kdy byla větší poptávka po produkci ryb, a zvýšila se poptávka po některých plodinách. Velké množství jich zaniklo také v období socialismu, kdy bylo potlačeno soukromé vlastnictví, což přineslo prezírávý pohled na krajinu. Snažili jsme se využít každý metr, chtěli jsme být soběstační ve výrobě potravin a zapomněli jsme, jak významnou funkci mají vodní prvky v krajině. Nyní se situace otáčí.

Dále z české krajiny zmizely meze, mokřady, stromy, menší pole a podobně. Co je teď potřeba nejvíce?

Vše dohromady, nejvíce ale vodohospodářské prvky, které dokážou zadržet vodu. Tedy vodní nádrže, které jsou vzájemně propojené, mokřady, které dokážou vodu nasát jako houba a postupně ji uvolňovat v suchých obdobích. Krajinu jsme přeměnili do velkozrně mozaiky s minimem mimolesní zeleně. Pokud se podíváme do sousedních států, uvidíme, že krajina může vypadat jinak. Pole nemusí mít 50 nebo 100 hektarů, ale třeba jen 10 či 20. Taková krajina odolá náporu, který přichází, mnohem lépe.

Další problém máme s půdou, která je ve špatném stavu a nedokáže vodu udržet. Kdy a proč nastal tento problém?

Začalo k tomu docházet okamžikem, kdy došlo k zestátnění půdy a kolektivizaci venkova. Sedlákům jsme vzali půdu, vytvořili jsme velké podniky. Lidé přestali hospodařit na svém, přestali se o půdu i krajinu dobře starat. Postupně do toho přicházely i nové trendy, takzvaná industrializace zemědělství. Přestal se vracet dostatek organické hmoty do půdy. Její

struktura začala degradovat, k tomu se připojily velké mechanizační prostředky, které ji zatížily, a docházelo k jejímu zhutňování. Navíc když se hospodaří ve velkém, dochází i k tomu, že se agrotechnické práce provádějí v nevhodnou dobu, zatímco sedlák si vše ohlídal, věděl například, že horní část pole musí zorat a zasít třeba o 14 dní dřív než spodní...

Ale jak to nyní změnit?

Je možné zemědělcům přikázat, aby se o půdu lépe starali?

Zemědělcům sice můžeme přikázat, aby se chovali k půdě lépe, ale lepší je pozitivní motivace prostřednictvím přímých dotací. Podmiňujeme je tzv. agroenvironmentálními standardy. Dáme najevo, že když zemědělec hospodaří správně, dostane finanční podporu. Otázkou je, zdali jsou všechna kritéria vhodně nastavena. Je třeba více akcentovat schopnost krajiny zadržet vodu.

Mohou pomoci i jednotlivci?

Co bych měl udělat jako vlastník domu a zahrady?

Určitě ano, na svém pozemku můžeme udělat spoustu dobrého. Zahrada by měla být zelená, osázená stromy, je třeba zachytávat dešťovou vodu, okapy ji svést do jezírka a využívat ji například na zalévání zahrady. Klasický bazén toho neumí

SPOČÍTALI JSME, ŽE ABYCHOM ZAČALI KLIMATICKOU ZMĚNU DOHÁNĚT, TAK BYCHOM MĚLI INVESTOVAT NĚKDE KOLEM 20–25 MILIARD ROČNĚ.

tolik, co dobře provedené koupací jezírko s vegetací. Do budoucna také není od věci zabývat se snižováním povrchové teploty objektů, zejména v případě nových budov s rovnými střechami, tzn. využívat zelené střechy a další možnosti moderního stavitelství.

Pokud žiji ve městě a zahradu nemám a chtěl bych pomoci třeba finančně, je nějaká smysluplná cesta, aby to nebyly zbytečně vyhozené peníze?

Existují nejrůznější nadace či spolky, které sbírají peníze, sází stromy ve volné krajině, revitalizují upravené vodní toky, dělají různé tůně či mokřady. Tímto způsobem, ať už prací či finančně je možné se zapojit do smysluplných aktivit. Neměly by být ale úplně živelné, je třeba se domluvit s vlastníkem pozemku, spojit se s odborníky. Pokud se například do sázení stromů pustíme vědomě a s odborným zázemím, může to mít mnohem větší efekt, než když budeme sázet náhodně. Například Ministerstvo životního prostředí organizuje akce 10 milionů stromů.

Co bych měl či mohl udělat jako starosta obce?

Starosta obce se musí postarat o to, aby obyvatelé měli dostatek pitné vody. Záleží na tom, v jaké situaci obec je, zdali má vodovod či studny. Pokud jsou to studny, je třeba vymýšlet plány a mít projekty na případné připojení na vodovod. Je totiž třeba mít včas záložní řešení. Druhá věc je informovat veřejnost

či politickými kroky podporovat, aby lidé u svých domů dělali správná opatření. Určitě je důležité podpořit vznik vodních nádrží. Jednat se zemědělci i lesníky, aby jejich hospodaření bylo kultivované a odpovědné. Starostů, kteří jsou takto aktivní, přibývá, a to je moc dobře.

A pokud vás o podobnou radu požádá třeba hejtman s nabídkou – co mám udělat, abych pomohl –, co mu doporučíte?

Někteří hejtmani si to již uvědomují a také s námi, respektive s naším Centrem pro vodu, půdu a krajinu při ČZU spolupracují. Podepsali jsme několik memorand o spolupráci. Ta může mít různé podoby, od vzorových územních plánů přes pilotní projekty, jako je náš koncept tzv. chytré krajiny, až po vypracovávání generelů pro celý kraj, tedy systém opatření s cílem adaptovat krajinu.

Jaká je třeba investice do celého systému krajiny, aby se situace s vodou a vysycháním Česka rapidně nezhoršovala? V horizontu roku a třeba deseti let?

Spočítali jsme, že abychom začali klimatickou změnu dohánět, tak bychom měli investovat někde kolem 20–25 miliard ročně. Nejde to ale samozřejmě okamžitě. Je třeba se na tuto výši dostat postupně během čtyř, pěti let. Pro celou republiku by bylo vhodné v horizontu 20 či 30 let investovat 300 až 400 miliard do nádrží a nových vodohospodářských systémů v krajině.

PETR SKLENIČKA (1964) stojí v čele České zemědělské univerzity v Praze od února roku 2018, je emeritním děkanem Fakulty životního prostředí ČZU a profesorem v oboru Aplikovaná a krajinná ekologie. Je autorem více než 180 vědeckých publikací a řešitelem více než dvaceti výzkumných grantů. Specializuje se na ochranu krajiny a půdy z pohledu krajinně-ekologického, krajinně-architektonického, ekonomického i plánovacího. V roce 2018 založil Centrum pro vodu, půdu a krajinu při ČZU a stal se jeho hlavním koordinátorem.

ZACHRAŇME SI ČESKO

TEXT: JANA BRUNCLÍKOVÁ

Když Václav Havel vystoupil v lednu 1990 se svým prvním prezidentským projevem, pronesl památnou větu: „Naše země nevzkvétá.“ Přestože od této chvíle brzy uplyne již třicet let, je jeho citát opět mimořádně aktuální. Naše země příliš nevzkvétá ani dnes. Lesníci, zemědělci či vodohospodáři podcenili principy trvale udržitelného rozvoje a motor české krajiny začíná pod tíhou globálního oteplování vynechávat...

Trvalo poměrně dlouho, než jsme si uvědomili, že naše planeta zaslouží ochranu. Začátkem 70. let si v tehdejším socialistickém Československu začali lidé všimnat odumírání stromů a zdravotních problémů obyvatel především severních Čech. Jednorázové akce typu Brontosaurus vyústily koncem 80. let ve vznik několika ekologických spolků (Děti Země, Hnutí Duha), výrazné zlepšení situace přišlo ale především díky revoluci v listopadu 1989. Nově vzniklé ministerstvo životního prostředí přijalo poměrně striktní zákon o ochraně ovzduší a díky důslednému dodržování opatření průmyslovými podniky výrazně klesly hodnoty oxidu siřičitého a prachu. Po roce 1994 měl na kvalitu ovzduší pozitivní vliv i postupný přechod vytápění domácností od kamen na tuhá paliva na plynové a elektrické kotle.

Na první pohled je tedy u nás životní prostředí lepší – kyselé deště, každodenní smogová situace a popílek jsou jen vzpomínkou na 80. léta. Možná proto kromě dlouhodobě fungujících spolků nevidíme v českém prostředí mnoho filantropických aktivit v oblasti ekologie. Příznávají to například i autoři dokumentárního cyklu Filantrop, kteří se při své práci setkali s mnoha osobnostmi, které se rozhodly společnosti vracet

něco ze svých peněz a času: ekologičtí filantropové existují, ale částky a rozměry jsou zde mnohem menší než například u vážných nemocí nebo malých dětí. Lidské příběhy nás oslovují více než „příběhy krajiny“. Přesto existuje mnoho lidí, kteří se naší přírodě a krajině snaží pomoci – někdo prostřednictvím nadačních fondů a neziskových organizací, jiní ale třeba jen dělají to, co považují za správné. Drobní zemědělci na rozdíl od velkých zemědělských koncernů obvykle hospodaří v souladu s přírodou, protože za generace práce na polích poznali nutnost vzájemné koexistence s půdou, aby poskytovala úrodu i jejich potomkům.

Běžný městský člověk za uplynulá dvě nebo tři desetiletí přímý vliv klimatických změn příliš nepozoroval. I tady se ale situace mění – především sucho a proměny počasí už vnímáme všichni. V médiích se diskutuje o vysychání krajiny, o přílišné spotřebě plastů nebo kůrovcové kalamitě. Odborníci napříč obory se shodují, že lidská činnost aktuální situaci nepochybně ovlivňuje a že existuje mnoho oblastí, kde by změna našeho přístupu životnímu prostředí prospěla. Některé jsou náročné a nákladné, jde ale i o přirozené a intuitivní změny, které často brzdí jen zpomalená legislativa a setrvačnost

9

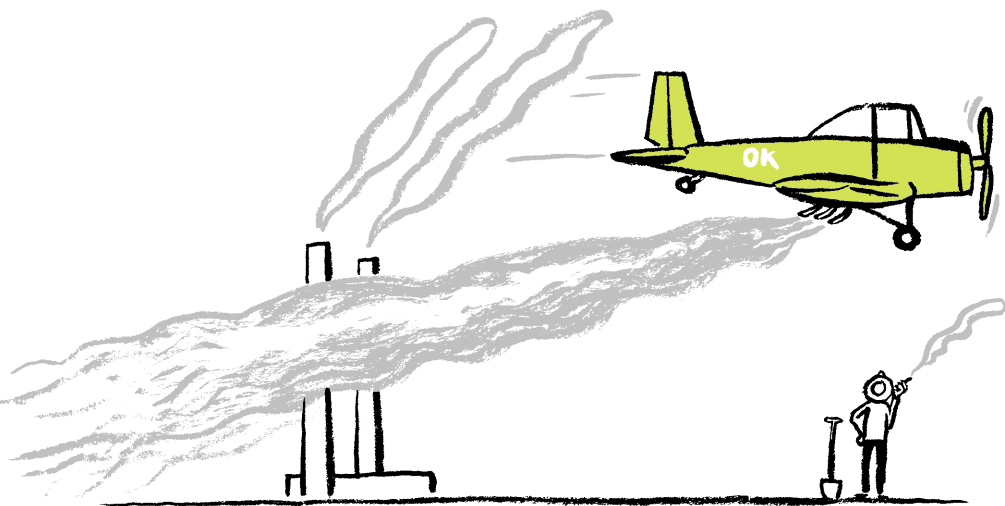
politiků či velkých firem – jejich činnost má významný vliv jak na půdu a krajinu, tak na spotřebu energií a znečištění. Jan Freidinger, koordinátor kampaní Greenpeace, připomíná, že vzhledem k provázanosti zástupců průmyslu a zemědělství s českou politickou scénou je často těžké prosadit změny s příznivým dopadem na životní prostředí, pokud by omezily obchodní aktivity těchto firem. Dosavadní vlády se možná až příliš soustředily na ekonomický růst a ekologickou stránku po skokovém zlepšení v porevolučním období nechaly v pozadí. To je částečně kompenzováno naším členstvím v EU, která dokáže prosazovat opatření na ochranu přírody na nadnárodní úrovni.

Pralesy, nebo odpadky za humny?

Životnímu prostředí u nás pomáhají jak státní organizace (například Státní fond životního prostředí), tak nevládní organizace – nejčastěji spolky (Hnutí Duha, Děti Země) nebo nadační fondy. Ty často

zakládají firmy v rámci programů společenské odpovědnosti (CSR) a z velké většiny je samy financují – příkladem může být nadační fond Veolia, který kromě jiných aktivit stojí za iniciativou Uklidme Česko. Tyto každoroční úklidové akce dobře ukazují, že filantropická činnost v ochraně přírody nemusí být nutně finanční – snáze než jinde zde můžeme pomoci vlastní dobrovolnickou aktivitou a šířením informací v okruhu vlastních známých. Konkrétně v případě akce Uklidme Česko bylo v loňském roce ve dvou celorepublikových termínech (na jaře a na podzim) odklizeny přes dva tisíce tun odpadků. Úklidů se účastnilo téměř 135 tisíc dobrovolníků na více než třech tisících míst.

Nezastihuje lokální ekologické problémy u veřejnosti celosvětová popularita globálních témat, jako je znečištění moří a oceánů plasty či vymírání orangutanů kvůli rostoucí ploše plantáží palem olejních? Zástupci ekologických organizací uvádějí, že to nepozorují. Lidé

angažovaní v tématu životního prostředí mají obvykle zájem jak o globální, tak i o lokální ekologické kauzy a snaží se sice pomáhat planetě jako celku, ale zároveň i ve svém bezprostředním okolí. Dokládá to také stoupající počet občanských i spolkových aktivit směřujících k udržitelnosti v českém prostředí. Třeba Arnika se soustředí hlavně na zlepšení vodního režimu a zadržení vody v krajině, ochranu alejí jako významného krajinného prvku a záchranu vzácných rostlin v Českém středohoří; přírodě ale kromě velkých organizací pomáhá také bezpočet lokálních spolků zaměřených na jednu konkrétní oblast (Unie pro řeku Moravu, Spolek na ochranu šumavské přírody). Ty obvykle znají velmi dobře svá působiště, a mohou se jim proto efektivně věnovat.

Mezi lidmi, pro které byla ekologická témata důležitá už dříve, každopádně snaha pomoci neopadá. Mluvčí Greenpeace Lukáš Hrábek udává, že dárců neubývá, naopak jejich počet pomalu, ale stabilně vzrůstá. Nejspíš díky stoupající životní úrovni vzrostla také průměrná hodnota daru. Jiří Kaňa z Arniky pozoruje podobný trend (nárůst počtu dárců, průměrná hodnota daru zůstává spíše na stejné úrovni) a podotýká, že se jich naštěstí nedotkla současná atmosféra nedůvěry v neziskové organizace, kterou můžeme v poslední době ve společnosti sledovat.

Zemědělství s respektem k přírodě

Opozici k přístupu maximálního vytěžení půdy tvoří mnoho drobných zemědělců, kteří – často aniž by si to sami uvědomovali – přistupují k přírodě udržitelným způsobem. Nejsou to blázniví lidumilové a jejich cílem je na své půdě vydělat, ale z mnoha generací hospodaření mají zažitě, že ji musí šetřit i pro svoje potomky a starat se o ni, aby plodila dlouhodobě. U socialistických zemědělských družstev a na nich navazujících agrokoncernů se tento přirozeně odpovědný přístup bohužel vytratil. „Sedlák pod Milešovkou“, zemědělec Daniel Pitek, zachází až do extrému, když nakupuje v okolí Milešova, Černčic a Bílky louky, sady a lesy, které se snaží upravovat do podoby z 30. let 19. století. Zakládá na nich remízky a tůně, které pomáhají udržet v krajině vodu a zachovat rozmanitost živočišných druhů. Těmito úpravami paradoxně přichází o peníze z dotací, jelikož podobné prvky se z plochy zemědělské půdy odečítají.

Pitek upozorňuje, že postsocialistický systém zemědělství s velkoplošnými lány likviduje krajinu. Agrokoncerny a politici se sice ohánějí potřebou co největšího výnosu z půdy v rámci potravinové soběstačnosti, tento přístup však v dlouhodobém hledisku povede k přesně opačnému výsledku: vydrancovaná půda přestane plodit a nečleněná krajina bez remízků, mezí a rybníčků

PŘES VŠECHNY GLOBÁLNÍ I LOKÁLNÍ EKOLOGICKÉ HROZBY MÁME ALE JAKO OBYVATELÉ ČESKÉ KOTLINY ŠTĚSTÍ: VÝZNAMNÉ ZMĚNY NEJVĚTŠÍHO DOPADU SE ODEHRÁVAJÍ NA BŘEZÍCH MOŘÍ NEBO NA OKRAJÍCH POUŠTÍ.

nebude zadržovat vodu, což povede k dalšímu zhoršení sucha. Vlivem globálních klimatických změn je pak možné, že v budoucnu už nepůjde ani dovážet potraviny z míst, kde jich dnes produkují nadbytek. Co s tím? Pokud chceme být potravinově soběstační, měli bychom zemědělskou krajinu co nejvíce rozčlenit a upravit tak, aby co nejlépe zadržovala vodu. Daniel Pitek navíc upozorňuje, že v porovnání s okolními zeměmi máme příliš málo zemědělských subjektů (což znamená, že převažují velké na úkor malých zemědělců) a nezdravě velkou průměrnou rozlohu jednoho hospodářství: u nás je to kolem 150 hektarů, zatímco v Rakousku jen 8 hektarů.

Oteplení, nebo nová doba ledová?

Co nás čeká v budoucích letech? Naplní se chmurné scénáře, které předvídají konec zeleného Česka a pozvolný nástup vyprahlé středomořské krajiny? Paleoekolog Petr Pokorný připomíná, že nelze přesně změřit a vyhodnotit, do jaké míry člověk a jeho aktivita ovlivňuje klima. Lidská činnost na životní prostředí vliv nepochybně má – zemědělství například souvisí s rozmanitostí a rozšířením živočišných druhů, na něž působí už zhruba 6 000 let. V osídlených oblastech vlastně neexistuje tzv. „čistá příroda“: to, co za ni považujeme, je už člověkem přetvořený kulturní artefakt. Pokorný ovšem

upozorňuje na skutečnost, že i v minulosti docházelo na Zemi k obrovským změnám klimatu – a za většinu z nich lidé nemohli, protože buď ještě neexistovali, nebo oxidu uhličitého produkovali jen velice málo. Například po pádu asteroidu do oblasti Severní Ameriky se západní Evropa ochladila o 7 stupňů. A následné oteplení po tomto velkém ochlazení sice přežily drobné skupinky lovců a sběračů, ale na celém severoamerickém a euroasijském kontinentu začala vymírat velká zvířata, například mamuti.

Momentálně se navíc nacházíme zhruba 10 000 let od poslední doby ledové – zhruba stejně tak dlouho, kolik obvykle během čtvrtohor trvala doba meziledová. Jelikož klimatické změny se dají zkoumat jen lokálně a na globální vývoj se výsledky extrapolují, nemůžeme nikdy postihnout všechny vlivy na klima ani předvídat, jestli ho v nejbližších desetiletích a staletích ovlivní více skleníkový efekt, nebo převáží nástup nové doby ledové. To podle Pokorného ale není zase tak podstatné: naším největším problémem je podle něj narůstající počet obyvatel, který nedokážeme účinně regulovat. Přes všechny globální i lokální ekologické hrozby máme ale jako obyvatelé české kotliny štěstí: významné změny největšího dopadu se odehrávají na březích moří nebo na okrajích pouští. Naše krajina by tak měla zůstat obyvatelná i v případě hodně zásadní katastrofy.

JAK ČEŠI TŘÍDÍ V rámci Evropské unie patří Česko mezi země s menší produkcí komunálního odpadu, což je částečně způsobeno nižší kupní silou obyvatelstva, hromaděním nepoužívaných věcí na dvorech a půdách, ale také divokými skládkami na vesnicích. Na osobu u nás připadá zhruba 400 kilogramů komunálního odpadu (průměr EU je přitom o sto kilogramů vyšší). Dobrou zprávou je, že Česká republika patří v EU do skupiny největších třídičů – průměrný Čech vytrídí za rok zhruba 50 kilogramů papíru, plastů, skla či kartonů. Podle statistik třídí odpad až dvě třetiny Čechů. Poplatky za odpad se u nás pohybují v rámci několika set za rok (občas i přes tisíc), nicméně v některých městech na severu je tato služba paradoxně zdarma – třeba v Mostě či v Chomutově hradí odpad za občany radnice (samozřejmě z našich daní), což podle odborníků podporuje nezájím o třídění. Naopak ve Skandinávii či v Japonsku se objevují první projekty měst s nulovým komunálním odpadem, kde je vše vytríděno, recyklováno a kompostováno.

S KÝM POMÁHAT?

Důvěryhodné nevládní ekologické organizace sdružuje už od listopadu 1989 asociace Zelený kruh, která prověřuje transparentnost příjmů svých členů – u nich byste si tak měli být jisti, že nešlápnete vedle. Mezi nejvýznamnější členy patří:

Greenpeace

Greenpeace se celosvětově zasazuje o ochranu životního prostředí, odzbrojování a nenásilí. Československá pobočka byla založena roku 1992, aktivity Greenpeace se u nás však ojediněle objevovaly už před revolucí. Organizace je známá konfrontačními akcemi, jejichž cílem je přitáhnout pozornost veřejnosti. V Česku vedli například kampaně proti dostavění jaderné elektrárny Temelín, za rozvoj fotovoltaiky nebo za vyčištění Labe.

Hnutí Duha

Jedna z nejvýznamnějších českých ekologických organizací vznikla těsně před revolucí v Brně a dnes má přes 6 000 drobných dárců. Zabývá se ochranou životního prostředí jak protestními kampaněmi, tak legislativními návrhy a jednáním s úřady. Podporuje nakupování lokálních potravin prostřednictvím Adresáře farmářů.

Děti Země

Podobně jako Hnutí Duha vznikly Děti Země v září 1989 a dnes svou činnost dělí jak do místních poboček zaměřených na lokální problémy, tak do tematicky zaměřených klubů (Klub ochrany dravců a sov). Jejich nejproslulejší aktivitou je anketa Ropák roku, bývají však také kritizovány za zdržování staveb českých dálnic.

Arnika

Organizace Arnika se oddělila od Děti Země v roce 2001. Prostřednictvím sedmi regionálních poboček se dokáže lépe soustředit na lokální ekologické problémy. Jejím dlouhodobým cílem je ochrana zdravého prostředí pro budoucí generace, omezení odpadů a podpora

biodiverzity. Aktuálně upozorňují na rizika recyklace toxických plastů ve výzvě Recykluj bez jedů.

Brontosaurus

Hnutí má u nás tradici od roku 1974, kdy se konala první Akce Brontosaurus a zrodilo se i typické logo. Opakované aktivity Brontosaura byly časem začleněny pod Socialistický svaz mládeže, po revoluci v roce 1989 se hnutí osamostatnilo. Typické pro Brontosaura už od jeho vzniku jsou tzv. víkendovky – zážitkové a dobrovolnické akce, kombinující pomoc přírodě nebo památkám se sportovním nebo kulturním zážitkem, hrami a workshopy.

INCIEN

INstitut Církulární EKonomiky propaguje změnu světového myšlení z lineární ekonomiky (tj. něco vyrobím, spotřebuji a vyhodím) na cirkulární, kde většinu odpadu lze místo skládkování nebo spalování recyklovat a znovu využívat. Spolupracují například s iniciativou Zachraň jídlo, která pro veřejnost znovuobjevuje paběrkování (sbírání zbytků úrody po sklizni) a připravují kuchařku využívající zahradní přebytky a zbytky z kuchyně.

Auto*mat

Během posledního desetiletí je hodně slyšet o iniciativě Auto*mat, která bojuje za lepší podmínky pro cyklisty. Jejich cyklojízdy, Průvod vypuštěných duší a spolupořádání Dne bez aut vnímá část veřejnosti jako chvályhodnou podporu cyklistiky, zejména automobilisté ale mluví o cyklofašismu a považují jejich nároky a omezování automobilového provozu za nepřiměřené.

CO MŮŽEME UDĚLAT?

Snížit spotřebu – pečlivě zvážit, co si opravdu potřebujeme koupit nebo vyměnit za nové, a vyhnout se nakupování zbytečných obalů.

Vyměnit jednorázové za opakovaně použitelné – místo jednorázových obalů si nosit obědy v krabičkách a vodu ve skleněných lahvích.

Pracovat s odpadem – recyklovatelný recyklovat, kompostovatelný kompostovat, pro děti zvážit využívání látkových plen.

Jíst s rozmyslem – preferovat lokální výrobky, které mají nejmenší ekologickou stopu, a omezit živočišné výrobky, především hovězí a vepřové maso.

Šetřit energiemi – v zimě nepřetápět (spíš se tepleji obléct), nenechávat svítit světlo, používat úsporné žárovky, spotřebiče místo stand-by režimu úplně vypínat a vytahovat ze zásuvky.

Šetřit vodou – místo koupání se krátce osprchovat, na kohoutky si opatřit perlátory.

Zbytečně nesekat trávník, nelikvidovat duté stromy, zasít květiny vhodné pro včely.

Omezit cestování autem a letadlem – chodit pěšky, jezdit na kole, MHD nebo vlakem.

Nabídnout se některé z ekologických organizací jako dobrovolník nebo jí přispět finančně.

NEKRM BROUKA! NAKRMÍ SE SÁM...

TEXT A FOTO: LIBOR BUDINSKÝ

Česko zasáhla masivní kůrovcová kalamita. V roce 2015 se kůrovec přemnožil na Bruntálsku a Opavsku, v loňském roce kalamita zasáhla Vysočinu a část jižních Čech. Za jak dlouho nám nenasytný brouk sežere všechny lesy?

Slunce se pomalu kloní k západu, poslední hřejivé paprsky pohladí louku a pak zmizí za lesem. Kamenný kruh menhirů sálá teplo, které za celý den pohltil. Na plochem středovém kameni sedí tichá postava a medituje. Místo s neskutečnou energií přitahuje stále více zájemců o jógu, buddhismus a meditaci. A nijak jim nevadí, že největší kromlech v Česku je pouhou replikou megalitické stavby, neboť vznikl na prostorné louce v areálu Resortu Svatá Kateřina teprve v roce 2014.

Replika megalitické stavby umístěná na louce uprostřed lesů láká k meditaci. Neztratí místo svou unikátní atmosféru v okamžiku, kdy bude obklopené vykácenými pasekami?

Kdo se bojí, nesmí do lesa

Samotné místo je úchvatné. Kolem centrálního kamene je rozmístěn kamenný kruh, ten stojí uprostřed zelené louky, která je ze všech stran obklopena prstencem lesů. Klid je zde dokonalý. Jenže co nevidět mohou všechny lesy okolo zmizet v nenávratnu. Svatá Kateřina totiž stojí uprostřed Vysočiny, která již třetím rokem zažívá netušenou ekologickou katastrofu. Ze severní Moravy se sem rozšířila „epidemie“ kůrovce, kterému měsíc co měsíc padnou za oběť desítky hektarů lesů. Útoku nenasytného brouka se nebojí jen lesáci či majitelé lesů, ale i všichni ostatní. Třeba majitelé zmíněného resortu. Jen si to zkuste představit. Když

otevřete okno nebo se posadíte na terase restaurace, máte výhled do vzrostlých lesů. Pokud by ovšem všude zůstaly jen uschlé soušky a vytěžené mýtiny, počet hostů by rapidně poklesl. Kdo by jezdil relaxovat na bojiště?

Horší to snad už být nemůže

Právě porosty na Vysočině patří kvůli své monokulturní smrkové výsadbě mezi lehká sousta. Stačí projíždět zdejší rozsáhlé lesy a smutek se zarývá hluboko do srdce. Na mnoha místech se těží, jinde jsou složeny hromady dříví, každý měsíc zmizí desítky hektarů lesa. „Kůrovec? Raději se snad ani neptejte. Snad už to nemůže být horší,“ stýská si Petr Kapoun, starosta malebné obce Horní Ves umístěné vlastně jen přes kopec od Svaté Kateřiny. Obec vlastní 103 hektarů lesa, většinu sto let starého, který pro ni znamenal dobře uložené peníze. „Příští rok začínáme dělat kanalizaci v celé

Každý nese kus viny. Majitelé lesů neustále sázeli na smrkovou monokulturu, úředníci a politici zase zaspali a nebyli schopni včas zareagovat na přicházející kalamitu.

obci, byla to dobrá rezerva, kdyby nám rozpočet nestačil, ale kůrovcová kalamita všechno mění. Kůrovcové dřevo nabízí každý a není o ně zájem,“ komentuje stávající situaci starosta s tím, že letos se čeká trojnásobně větší rozsah napadených oblastí. Ceny kůrovcového dřeva výrazně spadly, protože nikdo nemá volné kapacity na jeho zpracování.

Jak se rodí katastrofa

Katastrofální rozměr připustil už i ministr zemědělství Miroslav Toman: „V České republice probíhá historicky nejrozsáhlejší kůrovcová kalamita a přes veškeré úsilí se ji nedaří utlumit,“ prohlásil před několika týdny ministr. Příčiny, proč si nikdo s touto kalamitou nedokáže poradit, jsou poměrně známé. Šlo se totiž hned několik faktorů, které eskalovaly

15

Letos se na Vysočině očekává ještě větší spoušť, než byla loni. Pomoci by mohlo snad jen hodně studené a deštivé léto.

dlouhodobý problém s kůrovcem do národních pohromy. České lesy jsou poměrně monokulturní – polovinu stromů představuje smrk, přičemž v některých oblastech je jeho podíl až devadesátiprocentní. Smrk totiž rychle roste a jeho dřevo se nejlépe prodává. A z lesů chce mít každý hlavně zisk. Dalším důvodem je extrémní sucho v posledních letech, kvůli němuž se oslabené stromy nedokáží broukům bránit (když je sucho jako loni, brouk zvládne během jednoho roku založit i čtyři nové generace). A dále: čím více je napadených stromů, tím je třeba více těžít, ale ceny kůrovcového dřeva klesají, čímž se zvyšuje ekonomický deficit, a současně chybí lidská síla, která by s broukem bojovala. Prostě dokonalý propletenec. Další problém spočívá v tom, že majitelů lesů jsou stovky a některé partie lesů postrádají odpovědného a akceschopného hospodáře, který musí napadené stromy vyhledávat a likvidovat.

A co všechno zmizí...

Nicméně to vše jsou příčiny, o kterých víme už velmi dlouho. Dá se tak tvrdit, že lesníci a majitelé lesa v poslední dekádě doslova a do písmene seděli na sudu s dynamitem. A čekali, až to

bouchne. I když to není tak úplně pravda. Jedním z bojovníků za záchranu lesů na Vysočině je Constantin Kinský, který je největším soukromým vlastníkem lesů v kraji. Ten vidí vedle přírodních a historických faktorů i dalšího viníka. „Sucho je akcelerační, ale příčinou je lidská blbost a neschopnost českého státu. Lesní zákon nebyl vymyšlen na podporu lesnictví, je to výsledek lobbistických tlaků. Potřebujeme, aby všichni aktéři počínaje státem v lese rychle pracovali tak, aby se napadené dřevo dostalo co nejdříve z lesa, a zachránili jsme tak jeho životaschopnost. Pevně věřím, že vláda přijde s potřebnou pomocí na ochranu přírodního bohatství, jako se to děje například v Bavorsku už od jara,“ zhodnotil pro novináře další souvislosti přírodní katastrofy. Jen pro lepší orientaci: Před kalamitou se na Vysočině za rok vytěžilo zhruba 70 tisíc kubíků dřeva. Před dvěma lety to již bylo 200 tisíc kubíků a loni již téměř půl milionu. Přitom lesníci odhadují, že kvůli kůrovci padne za obět pět milionů kubíků dřeva. Přičemž z hektaru smrkového lesa je zhruba 400 kubíků dřeva – pokud tedy desivou rovnici obrátíme, dostaneme se k smutné vizi, podle níž na Vysočině zmizí les na pomyslném čtverci o stranách desetkrát deset kilometrů.

Všechny síly na těžbu

Za nedostatek vody v české krajině nemohou pouze globální změny klimatu, velkou roli hraje také chování českých zemědělců a jejich nešetrný přístup k obdělávání krajiny. Obilí či řepka se pěstuje na velkých lánech, chybí meze, mokřady, ve velkém zanikají rybníky. To vše prohlubuje sucho, stromy jsou pak slabé a nedokáží se bránit – konkrétně zalévat a ničit kůrovce svou mizou. Přestože problematika boje s kůrovcem je poměrně složitá a pro laiky nesrozumitelná, před nedávnem vznikl projekt „Nekrm brouka“, který všem majitelům lesů jednoduchou a přehlednou formou vysvětluje hlavní pilíře v dlouhém boji s kůrovcem. To samozřejmě nestačí. Naštěstí na jaře letošního roku po dlouhých měsících otálení zareagovalo také ministerstvo zemědělství a vyhlásilo akční plán. Novela lesního zákona tak dává lesníkům nové možnosti,

Jediná možná cesta pro české lesy. Přestože smrkové dřevo se prodává nejlépe, do lesů se musí vrátit velké množství listnatých stromů. Ale bude to trvat dlouho...

PŘED STO LETY ZASÁHLA ČESKO PODOBNÁ KALAMITA To, co zažíváme dnes, už Česká republika jednou zažila. Přesně před sto lety. Tehdy zasáhla české smrkové lesy kalamita v podobě bekyně mnišky, která měla na svědomí likvidaci stovek tisíc hektarů lesa. Její zvýšenou aktivitu lesníci zaznamenali již na počátku 20. století, kalamitní přemnožení akcelerovalo extrémní sucho v roce 1921. Tehdy se do pomoci lesákům zapojila nejen armáda, ale i studenti a děti ze škol. V následujících letech byly vysázeny nové smrkové lesy, které právě dnes kosí nálety kůrovců.

jak s broukem bojovat. Už nemusejí hned zalesňovat vykácené mýtiny, nemusejí odstraňovat soušky, ale mohou veškeré možné finanční i lidské síly soustředit na těžbu kůrovcových stromů, které jako zdroj nákazy představují největší riziko.

Nová zbraň?

Co dál by mohlo pomoci? Především voda a její udržení v krajině, dále pak pestrost lesního porostu a nakonec i vědci. Už v loňském roce se objevila zpráva, která by mohla být pro mnoho lesníků a majitelů lesa pomyslným světýlkem naděje na konci černého tunelu. Vědci z České zemědělské univerzity vyvinuli látku zvanou EDN, která se aplikuje na stromy zasažené kůrovcem, přičemž během deseti hodin kůrovce zabije ve všech jeho vývojových fázích. Látka byla poprvé vyzkoušena v loňském roce a letos se s ní již pracuje v kalamitních oblastech – třeba v okolí Ledče nad Sázavou. Zda ovšem bude oním spasitelem, který přinese vytoužený obrat, je zatím ve hvězdách.

MÁME TOHO MOC

TEXT: ESTER BEZDĚK

Soupis majetku běžného vesničana na Islandu před 100 lety byl poměrně krátký: bible, hrníček, miska, lžice, nůž, peřina, boty. A jedna sada teplého oblečení. Toť vše. K soupisu majetku dnešního Čecha budete potřebovat tlustý sešit. A den volna.

Den za dnem hromadíme předměty, které nám už k ničemu nejsou. Z našich bytů se stávají skladiště odpadků, každý máme na policích a ve skříních, ale i na půdách či ve sklepech tisíce nepotřebných, léta nepoužívaných věcí, které ovšem neumíme a nedokážeme vyhodit. A přestože dnes každý mluví o ekologii a třídění odpadu, podstata problému vězí někde jinde. Nejde o to, jak se věci ekologicky zbavit. Zásadní problém současné civilizace zní: jak se naučit věci nechtít! Nekupovat je, i když na ně máme peníze. Tohoto paradoxu si dlouhá léta nikdo nevšímal. Až poměrně nedávno se objevily první ideje nového životního stylu, pro který se vžilo pojmenování minimalismus. Zrodil se současně na dvou místech planety: ve Skandinávii a v Japonsku.

Život bez věcí

V historii najdeme spoustu výrazných osobností, které neměly a nepotřebovaly žádný majetek. Jedním z prvních byl Gautama zvaný Buddha, který se vzdal života prince a své vlastnické potřeby omezil na roucho a misku k jídlu. Dalším přirozeným minimalistou byla třeba matka Tereza. Když roku 1997 v indické Kalkatě zemřela, zůstalo po ní pouze sárí, svetr, starý batoh a pár sandálů. Podobné „bohatství“ měl také indický vůdce Gándhí – přestože pocházel z bohaté rodiny, dokázal se všeho vzdát a k životu mu

nakonec stačily pouze brýle, hůl, miska na jídlo a roucho z bílého plátna, které si navíc sám ušil. Jenže dnešní společnost je postavena na konzumu. A reklamá, která do nás od rána do večera hustí, co všechno musíme mít. Víc a víc! A ještě víc. I soused už to má! A ty pořád ne? Proto je tak těžké říci ne. Ale od počátku tisíciletí se objevují první minimalisté, kteří začínají hlásat filozofii skromnosti (přitom zůstávají členy společnosti – jen žijí bez věcí). Jedním z prvních je japonský minimalista Fumio Sasaki. Stejně jako ostatní, také on prošel duchovním přerodem. I když byl vychován v konzumu, jednoho dne si uvědomil, že tudy cesta nevede a všeho se vzdal. „V dobách, kdy jsem byl maximalista, jsem stále žil ve strachu z budoucnosti. Obával jsem se, co bude s mojí kariérou či jak se na mě dívají jiní lidé. A spousta mých myšlenek byla negativních. Když jsem se majetku zbavil, moje mysl se vyčistila,“ poznamenává Japonec. K životu nám totiž stačí pouhých deset procent věcí, kterými jsme obklopeni. Někteří minimalisté šli dokonce až do extrému a pokusili se žít (nikoli přežít) jen s několika desítkami věcí. Vzorovým příkladem je finský filmař Petri Luukkainen, který o své osobní minimalistické revoluci natočil působivý dokument (Mé věci, 2013). Jeho postup byl radikální. Jednoho dne odvezl všechny své věci do skladiště s pevným

předsevzetím, že si odtud může každý den vyzvednout pouze jednu jedinou věc. Tuto možnost bude mít jeden rok, zbytek věcí pak rozdá či prodá. Začal kabátem, poté si domů odnesl další oblečení, pak počítač a matraci... Zhruba šedesát věcí pokrylo základní životní potřeby, k úplnému komfortu mu prý postačila zhruba stovka věcí, mezi nimiž už byl také kavovar či první sportovní potřeby. „Zjistil jsem, že mi k životu stačí tak stovka nutných věcí a dalších sto padesát pro radost ze života, jako je třeba rybaření nebo jízda na kole,“ vysvětloval později v rozhovoru s tím, že je to podobné jako s přáteli. Můžete mít pět blízkých přátel a třicet dobrých známých, ale víc už se vám do života stejně nevejde...

Cesta ke svobodě

Definice životního minimalisty nespočívá samozřejmě v počtu věcí, ale v životním přístupu. Je jedno, jestli máte 500 předmětů nebo jen 250, záleží na principu majetkové zdrženlivosti a odolnosti před světem konzumu a reklamy, který je stále mocnější a agresivnější. Hlavně díky internetu je dnes nakupování mnohem jednodušší než kdykoli dřív. Fumio Sasaki, který o své životní cestě napsal knihu „Sbohem, věci“ (Tokio, 2015), si vybral následující strategii: z každé tisícovky věcí si nechal pouze padesát položek, a zbavil se tak zhruba 95 procent svého majetku. S odstupem času potvrdil, že nenašel jedinou věc, jejíž „likvidace“ by později litoval.

„Každý člověk chce být v životě šťastný, ale většina z nás si myslí, že tohoto štěstí dosáhneme hromaděním věcí. Přitom je to úplně obráceně. Věci nám zabírají čas, kvůli věcem ztrácíme svobodu, neboť musíme stále více vydělávat, abychom mohli mít více věcí. Přitom každý z nás začínal jako minimalista, neboť když jsme se narodili, neměli jsme vůbec nic,“ vysvětluje Fumio. A současně přiznává, že materiální očista není vůbec jednoduchá. Naopak, zbavit se věcí je velmi náročné a bolestivé. Jeden příklad za všechny. Fumio miloval knihy a utratil za ně spoustu peněz. Dal si s tím práci a spočítal, kolik ho stály. Dostal se na částku 250 tisíc korun. Když knihy prodal do antikvariátu, dostal pouhých pět tisíc,

což je nicotných pět procent z původního nákladu. Nicméně – jak poznamenal – i kdyby si je nechal doma, jejich cena by se nevrátila. Naopak si přitom uvědomil, že do budoucna už nebude knihy vlastnit, ale raději je bude sdílet s ostatními – ať už si je půjčí v knihovně nebo od přátel –, kterým klidně za přečtení zaplatí půjčovné. Stejně tak si půjčuje vybavení na lyžování či auto. A pochvaluje si, že mu kvůli málu věcí stačí i menší byt, takže ušetří za pronájem a jeho provoz. Ten hlavní zisk ovšem není finanční, ale duchovní. Prázdný prostor totiž přináší naší mysli tolik potřebný klid. Život bez věcí nám dává pocit svobody a drží naši mysl v pozornosti k tomu, co je v životě důležité.

ZJEDNODUŠTE SE! 20

TEXT: LIBOR BUDINSKÝ

**Jak se stát minimalistou?
Po pravdě, není to úplně jednoduché.**

Pokud člověk žije nějakých třicet, čtyřicet let v maximalisticky orientovaném konzumním světě, může být filozofie vědomého odříkání a zbavení se závislosti na věcech velmi těžkým úkolem. Jen málokdo dokáže svůj život radikálně změnit jako finský filmař, spíše se doporučuje pozvolná cesta. V češtině funguje také několik minimalistických blogů, které přinášejí velmi cenné návody, postřehy a informace.

Minimalisticky.cz

Jeden píše již několik let Alvin Korčák, kterého k minimalismu přivedl americký blogger Joshua Becker. Korčák na svém blogu minimalisticky.cz upozorňuje, že minimalismus nemá sadu jasně daných pravidel, podle kterých by všichni žili a stali se tím jediným správným minimalistou. Každý má totiž jiné pojetí minimalismu. A hlavně, minimalismus není cíl (prázdný dům), ale životní cesta

nezávislosti, která je reakcí na současný nadbytek a konzum západního světa. Proto jak upozorňuje Alvin Korčák, hodně mladých lidí přechází na minimalistický životní styl v okamžiku, kdy začnou cestovat – případně žít jako digitální nomádi. V té chvíli totiž objeví, že jim k plnohodnotnému životu stačí tolik věcí, které lze zabalit do jednoho batohu. A současně s tím dávají přednost kvalitním produktům, které vydrží déle. Přestup do tábora minimalistů má podle Korčáka ještě jednu zajímavou souvislost, a sice tu, že člověk daleko více přemýšlí o svém životě, o tom, co opravdu chce a nechce, a díky tomu se vedle věcí naučí také odmítat činnosti, které podvědomě nechce dělat a které kradou jeho čas. „Naučte se říkat NE. Naučte se dělat to, co je pro vás esenciální a vyjádří dokonale to, kým chcete být a jste zatím jen ve svých představách, protože na to nemáte prostor a čas,“ radí Korčák.

Zjednodušeno.cz

Dalším českým popularizátorem minimalismu je Patrik Zouhar, který už před časem dal výpověď v korporátní společnosti a začal žít a cestovat nízkonákladově, což ho podle jeho slov dovedlo k jednoduššímu a smysluplnému životu. O svých zkušenostech a zážitcích píše blog zjednodušeno.cz, neboť minimalismus bere současně jako princip duševního rozvoje. „Žiju low-cost. Ne proto, že bych neměl na chleba a nedokázal si peníze vydělat. Je to záměrná volba. Když se učím jíst, bavit se, vzdělávat se, bydlet a cestovat s minimálními náklady, získávám zkušenosti a sebedůvěru. Objevuji nové cesty, o kterých jsem nevěděl, že existují. Díky

tomu bych dokázal v tomhle světě přežít, i kdybych ze dne na den přišel o všechno. Zvládli byste to i vy?“ ptá se svých čtenářů. I na jeho blogu najdete spoustu užitečných tipů a figlů, jak začít přemýšlet a žít minimalisticky. Jeden příklad za všechny: „Postavil jsem se před cestovatelskou výzvou a odletěl na týden k moři bez jediného zavazadla. Jen s tím, co jsem měl na sobě a po kapsách. Žádný kufr, batoh, vak ani taška. Žádné příruční zavazadlo,“ přibližuje Patrik Zouhar jeden ze svých „experimentů“ a dodává, že nehledá uspokojení v utrácení, ale v maličkostech všedního dne. Ty nestojí žádné peníze. Naopak vedou k vděčnosti, pokoře a skromnosti.

JAK TO SKONČIT? 21

TEXT: ESTER BEZDĚK

**Ameriku překvapil projekt
ekologického zpracování nebožtíků.**

Prach jsi a v prach se obrátíš, říká jedna ze základních křesťanských tezí, otázkou ovšem zůstává, jak moc je tento návrat k existenční nicotě energeticky náročný. Tedy jinými slovy, jak odejít ze světa s minimální uhlíkovou stopou. Pokud bychom si mohli vypůjčit inspiraci ze světa, příklad dokonale ekologického pohřbu najdeme v Tibetu. Říkalo se mu nebeský pohřeb a jeho princip spočíval v tom, že se mrtvé tělo odneslo na určené místo na vrcholku kopce, kde se nasekalo sekáčky na kousky a ponechalo na pospas dravým ptákům. Nejenže odpadaly starosti s kopáním hrobu ve zmrzlé zemi či hledáním vzácného dřeva na pohřební hranici, ale současně mrtvý vykonal poslední dobrý skutek a svým tělem nasýtil jiné živé bytosti. Naopak bohatí Vídeňáci si potrpěli na teatrální pohřby, které stály nejen spoustu energie, ale také financí (a často vyšly i na několik měsíčních platů). A výstavní hrobky,

kam byli nebožtíci uloženi, by dneska mohly posloužit jako malometrážní byty. Takové krematorium také není úplně ekologickou záležitostí, spotřebovává poměrně dost energie a vypouští do ovzduší oxid uhličitý. K pohřbům do země zase potřebujete pozemky na hřbitovy, hrobníky, mramor, dřevo... Takže jak pohřbívat ekologicky? Na tuto otázku našly odpověď dvě Američanky. Před pár měsíci představily unikátní projekt, který umožní mrtvá těla kompostovat a vyrábět z nich hnojivo na zahradu. Překvapivý start-up vymyslely ve státě Washington dvě ekologické aktivistky, firma se jmenuje Recompose a měla by začít mrtvá těla kompostovat od příštího roku. Celý proces „proměny“ bude trvat několik měsíců a zhruba po roce si pozůstalí vyzvednou dva pytle ekologicky zkompostovaného dědečka či babičky, které si odvezou domů. Ideální hnojivo na záhon s rajčaty.

ZABIJ ŘEPKU, ZASAĎ BUK!

V republice chybí deset miliard stromů! Statistiky odhalily krutou pravdu. V měsíci se české krajině chybí neuvěřitelných osm set kilometrů mezí, třicet pět tisíc hektarů remízků a čtyřicet tisíc hektarů ovocných sadů. Pokud bychom měli plošné míry převést na konkrétní počty stromů, dostaneme se na číslo šesti miliard (hlavně ovocných) stromů a dalších několika miliard ovocných keřů, které je třeba co nejdříve vrátit do české krajiny. Úkol to není vůbec jednoduchý, neboť každý z nás včetně důchodců a kojenců by měl zasadit zhruba tisícovku stromů a keřů. A nejen vysadit, ale také vypěstovat, což nebude úplně jednoduché. Nyní se do tohoto úkolu pustil Spolek PagoPago, který má pro ochotné sazeče připravené statisíce stromků. Zdarma. Stačí, když máte balkon nebo malou zahrádku, kde můžete vypěstovat či předpěstovat pár stovek stromků, které později přesadíte do okolí vašeho domova. Spolek PagoPago už za svou aktivitu získal cenu Gratias Tibi. A vy můžete začít sbírat kelímky od jogurtů a pak si přijet pro semenáčky do Litovle.

22

ZELENÝ PLAST

23

TŘETINA JÍDLA MIZÍ V KOŠI

ANNA STREJCOVÁ (1985) Jedna z hlavních tváří organizace Zachraň jídlo, která vznikla v roce 2013. Tehdy pár nadšenců uspořádalo hostinu, během níž pohostili tisíc lidí obědem ze surovin, které by se jinak vyhodily. Anna Strejcová studovala žurnalistiku a mediální studia, čehož využívá při komunikaci s veřejností, za kterou je v organizaci Zachraň jídlo odpovědná.

Foto: Archiv Anny Strejcové

Jakými způsoby zachraňujete jídlo?

Naše projekty jsou hlavně edukativní, kam počítáme i náš projekt paběrkování, během něhož jezdíme na pole zachraňovat „křivou“ zeleninu a ovoce pro potravinové banky.

Proč jste se pustili do tohoto boje?

Plýtvání jídlem je velký problém z hlediska změny klimatu. Málokdo si to uvědomuje, ale to, co jíme a jakým způsobem se naše jídlo pěstuje a vyrábí, má velký vliv na produkci skleníkových plynů. Navíc se odhaduje, že třetina ze všeho vyprodukovaného jídla se nesní. Zbytečně se kvůli tomu ročně do atmosféry vypustí 8 % celosvětových emisí.

Co bylo tím hlavním spouštěčem ke vzniku vaší platformy?

Chtěli jsme zorganizovat jednorázový happening, což se nám podařilo díky úspěšné akci Hostina pro tisíc. Přitom nás překvapil velký zájem veřejnosti, a tak jsme se rozhodli v našich aktivitách pokračovat.

Jak jsou na tom Češi v oblasti plýtvání jídlem ve srovnání s okolními zeměmi?

Jedním z velkých problémů, kterému čelíme, je nedostatek dat o plýtvání. Ale od roku 2020 bude měření plýtvání v členských státech EU povinné, takže budeme mít relevantnější výsledky.

Existují nějaké nástroje, jak naučit Čechy neplýtvat?

Z průzkumů veřejného mínění vyplývá, že to je spíš mladá a ekonomicky silná vrstva obyvatel, která jídlo vyhazuje. Mohou si to dovolit, takže argument, že

ušetří peníze, na ně neplatí. Podle mě je mnohem účinnější apelovat na ekologii a společenskou odpovědnost.

Jak velkým problémem jsou desítky tisíc nedojedených obědů ve školních jídelnách?

Velkým. Ve školních kantýnách se vyhazuje možná až třetina jídla. Kuchařky tvrdí, že pokud jde o vyhazování jídla, na vině je přístup dětí. Na druhou stranu děti dostanou příděl jídla, které třeba ani nechťejí nebo ho neznají, a to samozřejmě přispívá k plýtvání.

Spousta jídla zůstávala zemědělcům na polích, protože je řetězce nechťely. Tohle už se mění?

Některé obchodní řetězce začaly „křivou“ zeleninu a ovoce prodávat, stále je to ale jen zlomek toho, co u zemědělců zbývá. Aby se problém podařilo vyřešit, bylo by třeba výpěstky dostat k velkým odbytištím, jako jsou jídelny nebo restaurace. Pro to ale momentálně chybí logistika.

V loňském roce byla bohatá úroda na volně rostoucích stromech, ale nikdo je netrhal a ovoce spadlo. Proč raději kupujeme ovoce v obchodech?

Z pohodlnosti. Pro řadu lidí je jednodušší zajít si do obchodu, protože jídlo je pro ně relativně levné a po celý rok tam najdou odrůdy, na které jsou zvyklí.

Na čem nyní pracujete?

Připravujeme kuchařku Zachraň jídlo v kuchyni, která se chce věnovat právě tomu, jak pracovat s přebytky při vaření nebo se sezónní úrodou. Kromě receptů budou v knize rady a tipy, jak nakupovat nebo jak skladovat.

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART OF GIVING

ČTVRTLETNÍK PRO ROZVOJ
ČESKÉ FILANTROPIE

29 / LÉTO 2019

Vydává Nadace Via, Dělnická 1324/9, 170 00 Praha 7
Redakční rada Jiří Bárta, Martin Brát, Dagmar Goldmannová, Nora Grundová, Ivana Janečková, Miroslav Motejlek, Mikoláš Orlický, Ivan Pavlíček, Lenka Schönfeldová, Marek Šálek
Šéfredaktor Libor Budinský
Grafická úprava Tomáš Brichcín, Robert V. Novák
Jazyková redakce Martin Brát
Externí spolupráce Ester Bezděk, Jana Brunclíková, Lucie Sošková
Produkce Kristina Papoušková
Ilustrace Jan Laštovička
Tisk Indigoprint

Pokud se Vám časopis Umění darovat líbí, můžete ho finančně podpořit na www.umenidarovat.cz. Děkujeme.

Vaše náměty a připomínky zasílejte na e-mail: umenidarovat@nadacevia.cz, kde můžete také objednávat zasílání časopisu zcela zdarma. ISSN 1805-4390, ev. č. MK ČR E 20786
 Neprodejné

● ● ●
NADACE VIA

www.nadacevia.cz, www.umenidarovat.cz

**ČASOPIS UMĚNÍ DAROVAT VYCHÁZÍ DÍKY PODPOŘE VÁCLAVA DEJČMARA,
IVANY A TOMÁŠE JANEČKOVÝCH, MARTINA KULÍKA A DALŠÍCH.**